

DANSK PSYKOANALYSES HISTORIE

– nogle problemstillinger.

Stig Dankert Hjort

Artiklen belyser fire problemstillinger knyttet til studiet af dansk psykoanalyser historie: Afgrænsningsproblemet, anerkendelsesproblemet, kildeproblemet samt det etiske problem. Disse problemer er intimt knyttet til hinanden. Det er artiklens overordnede synspunkt, at forskere af dansk psykoanalyser historie bør være opmærksomme på disse problemstillinger og deres psykologiske betydning. Det foreslås, at netop emnet »dansk psykoanalyser historie« kunne blive en samlende faktor for den såkaldte lægmandsanalyse i Danmark via fx oprettelsen af et arkiv, en konference eller en mere eller mindre fast publikation, herunder en registrering af samtlige personer, der udøver psykoanalyse i Danmark.

Da jeg skrev min bog om Sigurd Næsgaard (Hjort 1989), opdagede jeg, hvor kompliceret det er at studere dansk psykoanalyser historie. De historikere, der har forsket i psykoanalyser omkring Freud og hans første elever, er formentlig stødt på tilsvarende problemer, både på grund af materialets særegne karakter, men måske også i form af modstand hos sig selv – som blinde pletter. Vi ser, hvordan relationer, personer og episoder omformes, glemmes eller glorificeres; hvordan senere forskere stilles over for historier, der har lighed med myter eller heltegerninger; hvordan uretfærdigt og retfærdigt, ondt og godt, skurk og helt er blevet til absolutter. Det er hensigten med denne artikel at belyse sådanne problemstillinger, men også at fortælle noget om de tanker, jeg har gjort mig om forholdet mellem etik og forskning i lyset af den vanskelige opgave, det er at forske i dansk psykoanalyser historie.

Min lidenskab for emnet har rod i den opfattelse, at studiet af psykoanalyser historie er i stand til at bibringe os værdifulde indsigter i, hvad psykoanalyse er. Endvidere: Kun med hjælp fra psykoanalyser historie bliver vi i stand til at forstå psykoanalytikerens specielle adfærd, sådan som de opfører sig internt – i analyserummet, men også eksternt – over for hinanden.

Afgrænsningsproblemet

En af de første vanskeligheder, man støder på, er emnets eller materialets afgrænsning. Anderledes udtrykt: Hvordan skal jeg som forsker forholde

mig til et fag, der ikke hviler i sig selv, men tværtimod er i konstant bevægelse ud over sine egne grænser?

Da psykoanalysen i de første årtier af dette århundrede nåede frem til Danmark, var det i form af kunstneriske, pædagogiske og livsfilosofiske betragtninger på baggrund af en naturalistisk bevægelse. Dens første udbredelse som behandlingsform og livsstil (fra trediverne til halvtredserne) var tæt knyttet til disse emner. Begejstringen »fra neden«, fra »folket« som »græsrodsbevægelse« – skildret ironisk i Hans Scherfigs *Idealister* – gør dens kontur tåget, grødet, uakademisk og let at torpedere ud fra den nuværende mængde af litteratur om psykoanalysens videnskabelighed eller mangel på samme.

Hvis vi fx forsøger at afgrænse materialet ud fra nogle nutidige forestillinger om, hvad psykoanalysens essens er, ville vi hurtigt kunne rydde bunken af vejen. Men dermed ville vi samtidig kaste barnet ud med badevandet.

I denne forbindelse kan jeg ikke lade være med at nævne en artikel af Judy Gammelgaard i *Psyke & Logos* (Gammelgaard 1989), fordi vi her står over for et muligt afgrænsningskriterium. Gammelgaard antyder (s.33), at antallet af danske analytikere, der arbejder efter Freuds anvisninger, er begrænset til mindre end tyve, nemlig *Dansk Psykoanalytisk Selskabs* medlemmer. Læseren kunne let få den opfattelse, at et bestemt psykoanalytisk selskab og dets eksistens definerer, hvad det vil sige at følge Freuds behandlingsanvisninger og altså repræsenterer, hvad der er ensbetydende med psykoanalytisk behandling i Danmark. Det ville være enkelt. Og der ligger da også et stykke historie bag en sådan opfattelse. Denne historie er igen hægtet sammen med psykoanalysens internationale historie og spørgsmålet om, hvorvidt en historisk opstået bevægelse (IPA) kan have patent på en bestemt behandlingsmetode eller ej.

Hvis vi leger med den forestilling, at Judy Gammelgaard forstår sin psykoanalytiske virken udelukkende på baggrund af sin egen uddannelse inden for rammerne af en bestemt historisk betinget organisation, forstår vi godt, hvis hun føler, hun foretager sig noget eksklusivt. Hvis vi forestiller os, at hun i stedet åbnede op for den mulighed, at andre her i landet, der benævner sig psykoanalytikere, også beskæftiger sig med psykoanalyse ud fra Freuds anvisninger, ville hendes verdensbillede og hendes egen placering heri tage sig ganske anderledes ud.

Der findes faktisk – rundt omkring i Danmark – små grupper af psykoanalytikere, der har uddannelseskrav, der er lige så etisk forsvarlige som dem, medlemmerne af *Dansk Psykoanalytisk Selskab* anvender. Disse grupper historie er – som *Dansk Psykoanalytisk Selskabs* – præget af den næste problemstilling, jeg vil omtale:

Anerkendelsesproblemet

Man skal ikke dykke ret langt ned i psykoanalysens historie i Danmark, før man bliver klar over, at det har været utrolig svært for de første danske analytikere at organisere sig. Denne erfaring kan ses i sammenhæng med samfundets herskende paradigmer, men den har også rødder i både personlige og teoretiske uoverensstemmelser. Samtidig hænger den indirekte sammen med usikkerhed og magtkampe inden for bevægelsen omkring Sigmund Freud. Problemet er uhyre indviklet og illustrerer klart, hvordan fortid og nutid er uløseligt sammenknyttet. Forskere af dansk psykoanalyses historie vil uvægerligt støde på problemstillingen, der kan optræde i mange forskellige forklædninger.

Lad os se på et eksempel: Psykoanalytikeren Erik Carstens (1896-1969) stræbte hele sit analyseliv på at blive anerkendt som psykoanalytiker. I opgør med kredsen omkring Sigurd Næsgaard stiftede han *Dansk Psykoanalytisk Forening*, der skulle forsøge at gøre uddannelsen til psykoanalytiker autoriseret og regelret. Han kom i kontakt med første generation af psykoanalytikere omkring Freud. Han var med til at invitere Wilhelm Reich til Danmark som mulig læreanalytiker. Senere forsøgte han at få en dialog i gang med de danske psykoanalytisk-inspirerede læger. Sluttelig måtte han forlade *Nordisk Psykoterapeutisk Kollegium*, hvor han – efter Næsgaards død – havde forsøgt at skabe dialog mellem den nordiske organisation (medlemmerne fra Danmark var stort set alle uddannet af Næsgaard) og sin egen *Psykoanalytisk Diskussionsklub*. Overalt i hans forfatterskab sporer man længslen efter en officiel anerkendelse og uddannelse.

Enhver kan nu, hvor Erik Carstens-fonden er ophørt med at eksistere og hans forfatterskab solgt fra Det Kgl. Bibliotek til spotpris, ved selvsyn iagttage, at Erik Carstens har været en meget belæst mand, meget produktiv med en omfattende foredragsvirksomhed og mange artikler og bøger. Han var måske den første psykoanalytiker i Danmark, der var opmærksom på problemerne omkring psykoanalysens videnskabelighed – problemer af videnskabsteoretisk karakter (se fx Carstens 1931 og Hjort 1989, s. 234-39). Hvordan forholder vi os til Erik Carstens i dag?.

I en artikel i *Psyke & Logos* affejer Finn Korsaa (1989) Carstens og hans forfatterskab med henvisning til Carstens' nazistiske tilbøjeligheder, og han ser tilsyneladende Næsgaard/Carstens-forholdet som en dansk pendant til forholdet mellem Freud og Jung på baggrund af Jungs nazistiske tilbøjeligheder. Hvis det er sandt, begår Korsaa den fejltagelse ud fra en overfladisk lighed at udtale en dom, der må kræve en dybere begrundelse med dokumentation.

Hvis vi ud fra viden om Erik Carstens skal forstå, hvorfor han under 2. verdenskrig skrev en artikelserie i det nazistisk-orienterede tidsskrift *Globus* med titlen »Psykoanalyse for hvermand, Freudisme contra Psykoanalyse« (Carstens 1942), må vi forstå hans vedvarende forsøg på at opnå anerkendelse for sig selv og sin kreds. Da han som ung arbejdede på en schweizisk

friskole, var han i forbindelse med schweiziske psykoanalytikere med tilknytning til Jung, men han tilsluttede sig aldrig den jungianske teoridannelse. Han så det tidligt som sit kald at arbejde med at revidere psykoanalysen og gøre den erkendelsesteoretisk sikker. Selv om visse af hans egne synspunkter og teorier kan forekomme banale og ligegyldige, fremsætter han dem med en konsekvens, der gennemstrømmer hele forfatterskabet. Hans Freud-kritik er således ikke et resultat af nazismen, selv om han naturligvis er blevet kritiseret for at bruge netop den nazistiske presse som talerør for synspunkter, han hele tiden havde haft.

Det eneste i artikelserien, der vidner om forbindelsen til C. G. Jung og nazismen, er, at Carstens i sit forsøg på finde anerkendelse lader en af artiklerne illustrere med et billede af Jung. Indholdet er et forsøg på at slippe af med alle de begreber, der ifølge Carstens gør den psykoanalytiske teori tung, usammenhængende og intetsigende, og er i øvrigt fuldstændig apolitisk. Den samme idé optog allerede Carstens, da han befandt sig i kredsen omkring den kommunistiske Wilhelm Reich, og han fortsætter ihærdigt med at beskæftige sig med den til sin død. Finn Korsaa får det til at se ud, som om artiklen i *Globus* indeholder en anderledes kritik af den freudske psykoanalyse, end Carstens beskæftigede sig med fra begyndelsen af trediverne. Uden specifik kildehenvisning skriver Korsaa, at Carstens vendte sig »især under krigen mod den freudske psykoanalyse, som han betragtede som en hån mod de ariske familieidealer« (Korsaa, 1989, s.198). Dette må bero på en viden, Korsaa har fra anden side (hvorfra?), og vurderingen kommer uvægerligt til at stå i vejen for en diskussion af de videnskabsteoretiske spørgsmål, Carstens' skriftlige produktion rejser, og som også turde interessere os i dag.

Dette leder frem til næste problemstilling:

Kildeproblematikken

Når en person bliver uddannet psykoanalytiker, »fødes« vedkommende samtidig ind i et bestemt miljø. Dette miljø har en tendens til at virke – viser erfaringerne – begrænsende i opfattelseevnen på forskellige måder. Det klassiske eksempel er den gamle splid mellem Jung og Freud. Vi skal et par generationer hen, før elever fra begge lejre tør se med kritiske øjne på deres egne »forfædre«. Men ikke nok med det! Også åbenlyse historiske kendsgerninger benægtes eller omformes. Et typisk eksempel er Jungs påståede nazisme, som jungianske analytikere først nu »tør« begynde at integrere i deres opfattelse af Jung (se den jungiansk uddannede, analytiske psykolog Pia Skogemanns artikel i Madsen, Skogemann & Visholm 1991).

Et af de store problemer i psykoanalysen har altid været afviklingen af overføringen. Utopien er billedligt talt: »Nu er tiden inde til, at du kan stå på egne ben og danne dig din egen mening om verden, du er nu fri af analysen og analytikerens verdensopfattelse«. Virkeligheden ser ofte

anderledes ud. Analytikere er som andre personer begrænsede væsener. Med fokus på denne artikels emne vil forskere af psykoanalysens historie hurtigt opdage, hvordan elever fra forskellige analytiske grupperinger ureflekteret kopierer det, de opfatter som deres læreanalytikers opfattelse vedrørende andre psykoanalytikere. Lidt sjovt kunne man udtrykke det på den måde, at disse analytikere har overtaget deres læreres »over-jeg« uden at være sig det bevidst. For øvrigt en problemstilling allerede Sigurd Næsgaard var irriteret over (se fx Næsgaard 1937, s. 86). Men læreanalytikerne er ikke uden ansvar. De giver gerne deres holdninger videre, så elever uden historisk ballast får indlagt nogle værdier, der gør det svært for dem at undersøge »verden« på egen hånd. Vi finder det flere steder i Finn Korsaa's meget grundige og spændende artikel om psykoanalysens historie i Danmark. Mine bemærkninger til denne er – i forlængelse af dette indlægs udgangspunkt – centreret om domme, der ligesom sniger sig ind og forsøger at skille det retfærdige fra det uretfærdige, de gode fra de onde – et anliggende, som jeg ikke mener behøver at ligge inden for rammerne af en oplysende artikel.

Det første eksempel er selvfølgelig – som omtalt i det foregående – dommen over Erik Carstens og hans forfatterskab. Men også andre ældre analytikere må stå for skud. For at tale lidt psykoanalytisk: Det virker, som om disse domme kommer ind fra det ubevidste, da de først og fremmest er følelsesmæssigt begrundet, dvs. irrationelle. Derfor kan enhver, som bedriver tekstanalyse, selv finde dem. Jeg vil nævne nogle af de mest ejendommelige spring i teksten og så give dem en kort kommentar med på vejen:

a) Skildringen af Thorkil Vanggaard:

Korsaa skriver (ibid. s.199): »...ikke så mærkeligt, at en kultiveret, selvbevidst og fremadstræbende ung mand som Vanggaard valgte McCarthy-tidens USA som baggrund for sin uddannelse til psykoanalytiker«. Læseren kunne let få det indtryk, at Korsaa havde haft Vanggaard i analyse eller i hvert fald kendt Vanggaard personligt! Efter min opfattelse bør personskildringerne – i forbindelse med psykoanalysens historie – være så sympatisk indlevende som muligt og først og fremmest bygge på interviews med den pågældende eller mennesker, som har kendt personen. Korsaa kan kun bygge sin beskrivelse på gætterier eller på overleverede historier, han har hørt.

Mit råd er: Undgå psykologisme, beskriv handlingsforløb og lad os i første omgang koncentrere os om at placere døde eller ældre menneskers indsats ud fra det overleverede, skriftlige materiale, de har produceret, samt eventuelle originale interviews med dem. Forbilledet kunne være værket *Psychanalytic Pioneers* (Alexander, Eisenstein & Grotjahn 1966).

b) Skildringen af P.C. Petersen og Anker Rattleff:

Korsaa's kommentarer (ibid. s. 198, s. 201 og s. 217) til disse personers uddannelsesforløb og deres prægning af dansk psykoanalyses historie er baseret på bestemte holdninger, som muligvis bygger på samtidens historier om dem. At det forholder sig sådan, bliver helt indlysende, når Korsaa skriver: »de af selskabet (jf *Selskabet for Dynamisk Psykoanalyse*) publicerede arbejder (antog) en mere og mere ejendommelig karakter...« (ibid. s. 205).

Som kilde til denne påstand nævner Korsaa to værker, som enhver, der har læst fx Anker Rattleffs bøger om psykoanalyse (se Rattleff 1955 og Rattleff 1966), er klar over ligger i direkte forlængelse af de tanker, denne gruppe af analytikere har gjort sig – både i skriftlig og mundtlig form – siden 1940'erne. Korsaa's karakteristik af indholdet af gruppens teoretiske overvejelser bliver endnu mere upræcis, når han ud fra sin egen Freud-tolkning skriver: »Ego-psykologernes utopi synes også at have været programsat i *Selskabet for dynamisk psykoanalyse*« (ibid. s. 201) og så henviser til en artikel om *Det Danske Sigmund Freud Selskab*, hvor pointen i virkeligheden er, at man i *Det Danske Sigmund Freud Selskab* tager hensyn til bredden i synspunkter vedrørende fx de forskellige tolkninger af Freuds livsværk (Hein 1985). *Det Danske Sigmund Freud Selskab* og *Selskabet for Dynamisk Psykoanalyse* har – på trods af en historisk sammenhæng – hverken samme målsætning eller personkreds (se fx Hjort 1989, s. 138 samt s. 249-257).

Mit råd er: Sørg for at læse det materiale, de forskellige grupper har skrevet, godt igennem. Hvis man som forsker ikke forstår meningen, så spørg dem, der har skrevet det. Drejer det sig om enkeltpersoner, så gør det samme. Hvis de er døde, så tal med dem, der har stået nærmest. Vær omhyggelig med ikke at udkaste domme om noget, der ikke er forstået.

Men også det historiske materiale bliver til tider ukritisk formidlet på en måde, der får én til at tænke på efterrationalisering. Her er et eksempel: Da jeg forsøgte at få overblik over psykoanalytiske selskaber i Danmark udgået fra Sigurd Næsgaards virke som Danmarks første praktiserende psykoanalytiker (Hjort 1989, s. 175-83), interviewede jeg flere personer, der var uddannet af Sigurd Næsgaard eller kendte ham på anden vis. Samstemmende fortalte de, at Næsgaards personlighed også prægede uddannelsesforløbet. Der var fx ingen obligatorisk mødepligt, og Næsgaard brød sig i det hele taget ikke om at organisere uddannelsen, hvilket formentlig var en af årsagerne til at han og P.C. Petersen brød med hinanden. Det nærmeste, Næsgaard kom noget organisatorisk stabilt, var hans medvirken ved oprettelsen af *Nordisk Psykoterapeutisk Kollegium* (1933). Her forelå det bedst gennemtænkte uddannelsesforslag for psykoterapeuter i 30'erne, jeg har set (Hjort 1989, s. 245-49).

Korsaa nævner eksistensen af en forening, *Dansk Psykoanalytisk Institut*, som skulle være stiftet i 1930, ledet af Næsgaard, og som i slutningen af 1930'erne havde »efter alt at dømme omkring et halvt hundrede praktiseren-

de psykoanalytikere som medlemmer« (ibid. s.195-96). Jeg har kun set dette institut omtalt i Finn Korsaa's magisterspeciale om Sigurd Næsgaard. Heri gengives et brev fra Næsgaard stilet til IPA fra begyndelsen af 50'erne. Næsgaard forsøger at redde psykologernes og sine elevers ret til medlemskab af IPA. Det mærkværdige er, at Korsaa selv – altså i specialet – stiller sig kritisk over for Næsgaards ord og beskylder ham for at ville besmykke sandheden ved at give indtryk af en velordnet uddannelse for ham selv og de andre.

Hvorfor anvender Korsaa et så tvivlsomt dokument på en så sikker måde som bevis for eksistensen af en velordnet uddannelse, der ifølge visse af Næsgaards elever ikke har eksisteret? Jeg ved det ikke. Jeg kan kun gisne. Måske er det anerkendelsesproblematikken, der er gået i arv og nu optræder i en af sine mange forklædninger?

Der er ingen tvivl om, at de første danske psykoanalytikere var pionerer inden for deres felt og ofte stødte panden imod en mur, når det drejede sig om anerkendelse for deres virke. Ud fra en sådan betragtning finder jeg Finn Korsaa's engagement sympatisk. Men vores troværdighed som 3. generations analytikere efter Næsgaard afhænger i høj grad af, hvordan vi omgås vor egen fortid. Vi bliver nødt til at se nøgternt på de oplysninger og værdidomme, vi har fået i »arv«. Dernæst bør vi være opmærksom på vor egen situation, som bl.a. er kendetegnet ved, at vi stadig står i en uafklaret position vedrørende psykoanalysens status som profession.

Derfor må vi, hvis vi ønsker at bidrage til at skrive dansk psykoanalyses historie, øve os i at fremstille tingene enkelt, konkret og veldokumenteret og undlade at lade tidligere tiders stridigheder influere på vor dømmekraft. Ellers vil vi gøre det meget indviklet for andre at forske videre.

Dette leder hen til:

Det etiske problem

Psykoanalysens praksis finder sted i et rum, der i billedlig forstand er hinsides samfundets institutioner – det være sig fx almindeligt accepterede normer af moralsk og social karakter. Alt må kunne siges og føles, uanset hvor pinligt, umoralsk, skambelagt el. lign., det i andre sammenhænge ville virke. Hvis psykoanalytikeren bryder sin tavshedspligt, bryder han samtidig den etiske struktur, der skaber trygheden til at »gå bagom« samfundets herskende normer.

Dette rejser følgende problemstillinger:

- a) Hvor lang tid gælder psykoanalytikerens tavshedspligt?
- b) Hvor meget af det, vi hører fra privatlivets sfære, kan vi tillade os at gøre offentligt tilgængeligt?

Der kan ikke herske tvivl om, at psykoanalytikerens tavshedspligt er evig. Psykoanalytikeren er forpligtet på samme måde som den katolske præst, der deltager i en skriftemålshandling (se fx Hjort 1991). Men vedrørende b): Hvad gør vi – som forskere –, hvis vi hører noget intimt om kendte personligheder, der har gået i psykoanalyse hos den eller den? Hvad gør vi, hvis vi falder over en brevvæksling, der indeholder hidtil ukendte oplysninger om fx Sigurd Næsgaard? Eller hvis vi pludselig står med et hæfte med notater, Næsgaard har taget i sine analysetimer?

Min indstilling er, at materiale, der på den ene eller anden måde kan virke belastende for nutidige personer (det være sig familierelationer eller venner), bør holdes borte fra offentligheden i minimum 50 år efter persons død. Ellers brydes det psykoanalytiske rums etiske struktur.

Hvis vi fx opdager eksistensen af upublicerede manuskripter, må vi nødvendigvis rette os efter nulevende familiemedlemmers ønske mht. eventuel udgivelse eller videnskabelig anvendelse. For forfattere er upublicerede manuskripter – på den ene eller anden måde – tit ensbetydende med mislykkede manuskripter.

Det er min opfattelse, at en sådan forsigtig indstilling hører sammen med forskning i et fag, der bevæger sig inden for intimsfæren og involverer mange personer. Det er derfor heller ikke etisk forsvarligt uden videre at ville »afsløre«, hvem der har gået i psykoanalyse hos hvem, hvordan og hvorfor, med mindre der er givet en speciel tilladelse.

Men derfor er det jo ikke umuligt, at senere forskere kan gøre brug af nu upubliceret materiale. Det vil måske – på længere sigt – være muligt at oprette et arkiv, hvor eksistensen af materiale af ovennævnte art kan registreres eller opbevares. Det kræver selvfølgelig samarbejde fremfor konkurrence.

Lad mig derfor slutte med en uhøjtidelig opfordring:

Psykoanalytikere over hele Danmark, foren Jer!

Af det forudgående fremgår det, at psykoanalysen i Danmark har været præget af organisatoriske vanskeligheder. Det fremgår også, at jeg mener, at intet nuværende princip eller kriterium er i stand til at afgøre, hvad dansk psykoanalytisk praksis egentlig er eller har været i sin essens, således at vi kan barbere det uvæsentlige fra – hvis vi fx studerer dansk psykoanalyser historie, som jo er de danske psykoanalytikers historie, hvad enten de står ved den eller ej. De fire berørte problemstillinger er så tæt forbundet, at den troværdige forsker må vælge en bevidst, reflekteret udgangsposition, der tager hensyn til dem alle.

Min udgangsposition kan kort formuleres: Med et udtryk fra Erik Carstens vil jeg vove den påstand – med et vist belæg i de studier, jeg foretog under indsamlingen af materiale til Sigurd Næsgaard-bogen –, at der findes en række små »bikuber« rundt omkring i landet, hvis honning vi i fællesskab

kan nyde godt af. Hvis der blive tale om en eller anden form for autorisation som psykoanalytiker, må der foretages nogle grundige studier af disse miljøer, deres historie og deres uddannelseskriterier. Dette involverer forskning i hidtil næsten uberørt kildemateriale, der vil få enhver historiker fra et andet fag til at revne af misundelse.

I bedste stand opbevarer forskellige psykoanalytiske grupper protokoller tilbage fra begyndelsen af trediverne over psykoanalysens historie; protokoller, som stadig føres med nøjagtige mødereferater og beslutningsprocesser. *Det Danske Sigmund Freud Selskab* udlåner til studiebrug visse redigerede og ikke-redigerede båndoptagelser med bl.a. P.C. Petersen og Anker Rattleff optaget tilbage fra 1973 (kontakt fx selskabets formand Niels Raasthøj). Dette blot for at nævne nogle få eksempler. Der er nok at tage fat på!

Forskningsmæssigt må det involvere en etik, der starter med at fremlægge helet, før der vælges ud og gås kritisk til værks. Vi kan fx ikke starte med at sige: »det her er ikke psykoanalyse« eller »det her minder mere om religion end om psykoanalyse«, hvis det i samtiden er blevet opfattet som psykoanalyse. Vi kan heller ikke involvere os i en eller anden stridighed på den enes parti uden at fremlægge den andens synspunkt også. Det materiale, der er til rådighed må behandles varsomt.

Jeg vil komme med et forslag, som måske kan medvirke til at give den såkaldte lægmandsanalyse en profil i Danmark, der kan gøre det værd at tage den alvorligt. Lad os blot gå ud fra, at de forskellige miljøer har meget lidt tilfælles med hensyn til uddannelseskrav, litteraturlæsning osv. Ét har de dog alle tilfælles, den fælles fortid, som de måske oven i købet har haft en vis fælles interesse i at holde skjult eller fortrænge. Lad os forestille os, at mindst én – helst to – fra hver gruppe satte sig ind i sin egen gruppes historie. Senere kunne disse repræsentanter mødes til en fælles konference for udveksling af materiale med det formål at udarbejde en bog eller et tidsskrift. På konferencen diskuteres kriterier for udvælgelse af relevant materiale set ud fra forskellige synsvinkler. Det være sig billed/skrift/overlevet materiale af enhver art. Denne bogs eller dette tidsskrifts karakter skulle være oplysende, således at intet blev fordømt, men senere kunne undersøges ud fra en kritisk historisk synsvinkel – altså med vægt på at fastlægge materialets værdi som fx primært eller sekundært kildemateriale.

I medlemsbladet for den internationale forening *International Association for the History of Psychoanalysis*, hvis målsætning er udforskningen af psykoanalysens historie i globalt perspektiv, foreslår Alain de Mijolla i et projektudkast for udforskningen af psykoanalysens europæiske historie (1900-1945) flere forskellige synsvinkler på stoffet, som måske også kan anvendes på danske forhold. Her skal nævnes to kritiske synsvinkler, som forskere af dansk psykoanalyses historie måske kan finde anvendelige:

– *Should we not qualify and make more nuanced the idea of an American style of analysis (symbolized by ego-psychology) imposing its imperialistic theories and techniques after 1945 and confront it with the hypothesis of*

a conflict between an old Europe (under the impact of the ideas of European psychoanalysts who had emigrated to the United States to escape Nazi persecution) and a Europe transformed by the isolation and the upheavals of the Second World War? [...]

– If one is to grant credence to the idea that the psychoanalytic milieu should be studied as a religious sect, should we not study then, in truly ethnological fashion, the ideologies and the rites universally shared by this sect? (Mijolla 1989, s. 3).

Senere kunne lignende konferencer eller tidsskrifter måske danne rammen om et – i første omgang – mere overordnet samarbejde. Dette samarbejde kunne føre til principielle retningslinier for udøvelsen af psykoanalysen i Danmark, således at intet værdifuldt går tabt eller forkrampes på grund af isolation. Et delprojekt kunne fx bestå i det overordnede arbejde at registrere alle, der udøver psykoanalyse. I første omgang kunne et sådant stykke oplysningsarbejde være centreret om de forskellige personers uddannelsesforløb mht. person/læreanalyse samt andre relevante uddannelsesoplysninger. Det ville give den »analytiserende« en reel mulighed for at tage stilling til valg af analytiker og styrke psykoanalysens omdømme som en profession, der er troværdig og tør vedgå sig sine præmisser.

Altså: Den danske psykoanalyse bør stå frem i lyset af sin egen historie i stedet for – som nu – at holde sig skjult og efterrationalisere sin fortid. Hvem ved: Måske kan den i al sin sammensathed – på denne måde – være med til at virkeliggøre Sigmund Freuds vision om at videregive psykoanalysen til en endnu ikke eksisterende stand af »verdslige sjælesørgere«, der ikke behøver at være læger og ikke bør være præster (brev til vennen, præsten og psykoanalytikeren Oskar Pfister 25.11.28).

Vedrørende psykoanalysens historie i Danmark: Stig Dankert Hjort, medlem af Selskabet for Dynamisk Psykoanalyse, kan træffes på telefon 31 17 27 00.

LITTERATUR

- ALEXANDER, F., EISENSTEIN, S. & GROTHJAHN, M. (red.) (1966): *Psychoanalytic Pioneers*. New York.
- CARSTENS, E. (1931): *Den psykoanalytiske metode*. København.
- CARSTENS, E. (1942): »Psykoanalyse for Hvermand – Freudisme contra Psykoanalyse«. *Globus, tidsskrift for nutidskultur, planøkonomi og geopolitik*.
- CARSTENS, E. (1945): *Mennesket i Myreperspektiv*. København.
- CARSTENS, E. (1945): *Er mennesket en automat*. København.
- FREUD, S. & PFISTER, O. (1963): *Briefe 1909-1939*. Frankfurt 1980.

- GAMMELGAARD, J. (1989): »Freud og psykoanalysen i erindring og katharsis«. *Psyke & Logos*, 10,1: 33-44.
- HJORT, S. D. (1989): *Sigurd Næsgaard, det naturlige menneske*. København.
- HJORT, S. D. (1991): *I begyndelsen var Freud. Introduktion til psykoanalyse*. København.
- HEIN, M. (1985): *Det Danske Sigmund Freud Selskab 10 år*. København.
- MADSEN, S. Å., SKOGEMANN, P. & VISHOLM, S. (red.) (1990): *Jung, nazisme og psykologi*. København.
- KORSAA, F. (1989): »Psykoanalysen i Danmark«. *Psyke & Logos*, 10,1: 182-222.
- KORSAA, F. (1988): Magisterspeciale om Sigurd Næsgaard. Københavns Universitet.
- MIJOLLA, A. (1989): »A Comparative History of the Early Stages of Psychoanalysis in Europe«. *Journal of the International Association for the History of Psychoanalysis*, nr. 8.
- NÆSGAARD, S. (1937): *Objekt-tilknytningen*. København.
- NÆSGAARD, S. (1950): *En psykoanalyse af Søren Kierkegaard*. København.
- RATTLEFF, A. & HEIN, M. (1974): *Godhed. Studier i anvendt aggression*. København.
- RATTLEFF, A. (1985): *Interesse – en revision af Freuds driftsteori*. København.
- SCHERFIG, H. (1944): *Idealister*. København.
- SIERSTED, E. (1972): »Reich i Danmark«. IN *2 x Reich*. København.
- SIMONSEN & HAHR (1986): *Psykoterapeutiske uddannelsesmuligheder i Danmark*.